

ВІДГУК
офіційного опонента Лехан Валерії Микитівни
на дисертаційну роботу Миронюк І.С.
„Медико-соціальне обґрунтування міжсекторальної системи організації
протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів (на прикладі
Закарпатської області)”,
що представлена на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук
до спеціалізованої вченої ради
д 64.600.06 Харківського національного медичного університету за
спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина

Актуальність теми.

Дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі. Хоча на глобальному рівні спостерігається зниження числа нових випадків інфікування ВІЛ та смертності від СНІДу, в регіоні Східної Європи та Центральної Азії масштаби епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу продовжують зростати. З 2000 до 2013 року число людей, що живуть з ВІЛ в Східній Європі та Центральній Азії практично потроїлося. Біля 90% тягаря від захворювань, обумовлених СНІДом в даному регіоні припадає на Російську Федерацію та Україну. Однією із груп підвищеного ризику інфікування ВІЛ у світі є представники мобільних популяцій населення, зокрема трудові мігранти, яких в Україні налічується до 13% населення працездатного віку. Слід відмітити, що питома вага трудових мігрантів в Закарпатській області є однією з найбільших в країні.

Зважаючи на значний вплив явища трудової міграції на поширення ВІЛ серед населення, в окремих країнах Східної Європи та Центральної Азії постійно проводиться вивчення впливів трудової міграції населення на розвиток епідемії ВІЛ та розробка і впровадження програм профілактичної роботи серед даного контингенту населення.

В той же час, в Україні системних досліджень в цільовій групі трудових мігрантів та їх близького оточення з питань їх впливу на розвиток епідемії ВІЛ-інфекції не проводилося, профілактичні програми не розроблялися та не впроваджувалися, що і обумовило актуальність даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Виконання дисертаційної роботи проводилося в рамках НДР, які виконувалися в ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України» «Науково-методологічне та організаційно-методичне забезпечення моніторингу виконання Міжгалузевої комплексної програми “Здоров'я нації” на 2002-2011 роки”, № державної реєстрації 0107U000351, період виконання 2007-2011 роки та «Наукове забезпечення реалізації Європейської політики ЗДВ-21 в умовах оптимізації системи

охорони здоров'я України на 2012–2014 рр.» № державної реєстрації 0109U002439. Здобувач є співвиконавцем роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Дисертаційна робота Миронюка І.С. „Медико-соціальне обґрунтування міжсекторальної системи організації протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів (на прикладі Закарпатської області)”, є комплексним медико-соціальним дослідженням, виконаним на високому методичному рівні, у якому автором визначено мету, яка полягає науковому обґрунтуванні та розробці міжсекторальної системи організації протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів і їх близького оточення та епідеміологічного нагляду за ВІЛ-інфекцією на регіональному рівні. **Завдання**, що скеровані на її досягнення є комплексними і пошукувачем вирішені повністю.

Основні положення роботи, сформульовані автором дисертації, викладено на підставі поглибленого аналізу літературних 243 джерел найменування, із них кирилицею – 188, латиною – 55 та результатів власних досліджень на достатньому обсязі даних. Всі положення роботи науково обґрунтовані. Результати власних досліджень отримані автором на репрезентативній вибірці, статистично адекватно оброблені та проаналізовані з використанням відповідних сучасних методів системного підходу.

При проведенні дослідження дисертантом використано дані офіційних медичних документів: зведених таблиць звітів ЗОЗ області, ф-2 «ВІЛ/СНІД-річна» в кількості 7 одиниць, інформаційні бюлетені «ВІЛ-інфекція в Україні» - 4 одиниці та аналітичні звіти за компонентами епіднагляду за ВІЛ другого покоління – 3 одиниці, статистичні довідники Головного управління статистики України в Закарпатській області (14 одиниць).

Дисертантом проаналізовано 3 306 анкет соціологічного дослідження серед трудових мігрантів та їх близького оточення, а також 363 анкети соціологічного опитування медичних працівників первинної ланки із усіх адміністративних територій області.

Результати дослідження задокументовані, цифрові дані статистично оброблені з використанням адекватних методів.

Таким чином можна констатувати, що достовірність отриманих результатів спирається на застосування відповідних статистичних методів обробки, аналізу і узагальнення даних, які використовувались для комплексного вивчення об'єкту дослідження та досягнення мети дослідження.

Наукова новизна, теоретична та практична цінність дослідження.

Новизна отриманих дисертантом в процесі дослідження наукових результатів полягає в тому, що вперше в Україні:

- системно представлено аналіз організації протидії епідемії ВІЛ-інфекції та визначено проблеми профілактики ВІЛ-інфекції в середовищі трудових мігрантів та їх близького оточення і шляхи їх вирішення з досягненням позитивних медичних, а також соціальних результатів;

- комплексно оцінено вплив трудової міграції на розвиток епідемії ВІЛ-інфекції на регіональному рівні з визначенням рівня поінформованості трудових мігрантів та їх близького оточення з питань профілактики ВІЛ-інфекції та особливостей їх ризикованості поведінки щодо інфікування ВІЛ;

- встановлено особливості соціально-демографічного та медичного портрету трудових мігрантів в залежності від напрямку та терміну трудової міграції;

- розроблено та апробовано методикау визначення оціночної чисельності представників ГПП (в тому числі трудових мігрантів) на регіональному рівні та рівні окремих адміністративних територій з використанням спеціальної інформаційної технології;

- обґрунтовано міжсекторальну систему організації протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів та їх близького оточення з регіональними особливостями епідеміологічного нагляду та визначено її ефективність.

Удосконалено науково-методологічні підходи до вивчення процесів трудової міграції на регіональному рівні та її впливу на розвиток епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу, організації надання медичної допомоги ВІЛ-інфікованим трудовим мігрантам та їх близькому оточенню.

Набули подальшого розвитку управлінські підходи до моніторингу і оцінки ефективності заходів міжсекторального впливу на поширення ВІЛ-інфекції серед населення регіону та рутинного епіднагляду за поширеністю ВІЛ-інфекції в середовищі трудових мігрантів та їх близького оточення.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у доповненні теорії соціальної медицини та організації охорони здоров'я в частині епідеміологічного нагляду за ВІЛ-інфекцією і профілактики її розповсюдження серед трудових мігрантів та їх близького оточення з визначенням регіональних особливостей епідемічного процесу ВІЛ-інфекції та ролі трудових мігрантів як нової групи підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що його результати стали підставою для впровадження якісно нової оптимізованої системи епідеміологічного нагляду за ВІЛ-інфекцією і міжсекторальної системи протидії її поширення серед трудових мігрантів та їх близького оточення на регіональному рівні.

Впровадження результатів дослідження проводилося на етапах виконання дослідження і реалізовано на державному, галузевому і регіональному рівнях.

Матеріали дослідження використані при підготовці:

- Закону України «Про Загальнодержавну цільову соціальну програму протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014—2018 роки» від 20 жовтня 2014 року № 1708-VII;

- Розпорядження КМУ від 13 травня 2013 року № 356-р "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014—2018 роки";

- 5 наказів МОЗ України;

- 9 навчальних посібників та методичних рекомендацій;

- 2 навчальних програм;

- 15 нормативних актів регіонального рівня.

Результати дослідження впроваджені в Закарпатській, Харківській, Тернопільській, Житомирській, Волинській, Дніпропетровській областях.

Результати дослідження використовуються в навчальному процесі в ДВНЗ «Ужгородський національний університет, КВНЗ «Житомирський інститут медсестринства», КЗ «Бердянський медичний коледж», КВНЗ Полтавської обласної ради «Кременчуцький медичний коледж» ім.В.І.Литвиненка, Медичному коледжі Запорізького державного медичного університету, Вінницькому медичному коледжі ім. акад. Д.К.Заболотного, Уманському медичному коледжі, Херсонському базовому медичному коледжі, Івано-Франківському базовому медичному коледжі.

Впровадження результатів дослідження підтверджено актами впровадженень.

Повнота представлення результатів в друкованих працях. За матеріалами дисертації опубліковано 82 наукові праці, з них 34 статті у фахових виданнях, регламентованих МОН України (в т.ч. – 16 одноосібні, 2 - за кордоном; 8 - у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 32 – у матеріалах наукових конгресів та конференцій; 16 – додатково відображають результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація є завершеною науковою роботою. Вона побудована класично. Вона викладена на 407 сторінках тексту, з них основного тексту 302 сторінки; складається із вступу, 7 розділів, висновків, практичних рекомендацій, 33 додатків; містить 124 таблиці та 36 рисунків. Список використаних джерел складається з 243 найменування, із них кирилицею – 188, латиною – 55.

Всі розділи власних досліджень викладені у чіткій послідовності до поставлених цілей і завдань роботи, кожний наступний етап роботи логічно впливає із попереднього.

Вступ написано відповідно діючим вимогам ДАК України. Автором логічно обґрунтовано актуальність проведення дослідження, чітко сформовано мету та

основні завдання дослідження, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, об'єкт, предмет та методи дослідження.

У вступі задекларовано особистий внесок здобувача. Він полягає в тому, що автором особисто визначені та сформульовані мета і завдання дослідження, розроблено програму дослідження і обрано методичний апарат для досягнення поставлених завдань, розраховано обсяг вибіркової сукупності дослідження, здійснено пошук та аналіз сучасних науково-інформаційних джерел вітчизняної та світової літератури з даної проблеми, проведено збір і вкопювання первинних матеріалів, розроблені анкети соціологічного дослідження, особисто організовано проведення соціологічних та епідеміологічно-поведінкових досліджень серед трудових мігрантів та їх близького оточення, статистично опрацьовано та проведено аналіз зібраного первинного матеріалу, охарактеризовано соціально-демографічний та медичний портрет та вивчено особливості ризикованої щодо інфікування ВІЛ поведінки трудових мігрантів в залежності від напрямку та терміну трудової міграції, узагальнено отримані результати, особисто розроблено та обґрунтовано систему епідеміологічного нагляду за ВІЛ-інфекцією серед трудових мігрантів та їх близького оточення, обґрунтовано та розроблено концептуальну модель та систему організації протидії розвитку епідемії ВІЛ/СНІДу в цій групі підвищеного ризику інфікування ВІЛ на основі міжсекторального підходу, визначено її ефективність, розроблено комплексні заходи залучення до медичного нагляду ВІЛ-інфікованих осіб з групи трудових мігрантів в Закарпатській області, сформовані висновки, запропоновані практичні рекомендації, впроваджено результати дослідження в практику, що знайшло відображення в друкованих працях.

За участю кафедри кібернетики і прикладної математики ДВНЗ "Ужгородський національний університет" розроблено методичку проведення оцінки чисельності груп підвищеного ризику інфікування ВІЛ на регіональному рівні з використанням спеціальної інформаційної технології та проведено оцінку чисельності на рівні Закарпатської області трудових мігрантів, як регіональної групи підвищеного ризику ВІЛ-інфікування.

Характеристика розділів, оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.

У першому розділі *«Сучасні тенденції розвитку епідемії ВІЛ-інфекції в умовах розвитку трудових міграційних процесів та досвід проведення протиепідемічних заходів (аналітичний огляд наукової літератури)»* проведений бібліосемантичний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел з досліджуваної теми.

Визначені невирішені питання з досліджуваної проблеми, зокрема щодо протидії поширення ВІЛ серед трудових мігрантів та їх близького оточення та епідеміологічного нагляду за поширенням ВІЛ-інфекції в їх середовищі, що

дозволило авторові конкретизувати завдання, визначити об'єкт і предмет дослідження.

Другий розділ *“Програма, матеріали і методи дослідження”* містить програму, матеріали, методологічний апарат та дизайн дослідження. Детально описана послідовність досліджень на кожному з етапів, методи та джерела інформації.

Програма передбачала реалізацію дисертаційного дослідження у сім організаційних етапів з використанням адекватних методів, на кожному з яких виконувались взаємопов'язані завдання, що дало можливість забезпечити системний підхід в проведенні дослідження та отримати репрезентативні результати для оцінки об'єкту дослідження.

В третьому розділі *«Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області у зрівнянні з даними по Україні та основні регіональні особливості субепідемії»* висвітлено наступні питання: порівняльний аналіз епідемічної ситуації з ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області та Україні в 2005-2013 роках; трудові мігранти як регіональна група підвищеного ризику інфікування ВІЛ в Закарпатській області; вплив трудової міграції на розвиток субепідемії ВІЛ-інфекції в Закарпатській області.

Отримані в ході дослідження та наведені в розділі результати вказують на особливості розвитку епідемії ВІЛ-інфекції в Закарпатській області. Ці особливості полягають в наступному.

Для осіб віком 0-14 років в Україні та області характерний вертикальний шлях інфікування, а провідним шляхом серед усіх інших проаналізованих вікових груп Закарпатської області є статевий.

Внесок парентерального шляху інфікування в області незначний, в Україні його частка є провідною, але поступово знижується.

Якщо для України на сьогодні основною рушійною силою епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу залишається група підвищеного ризику інфікування - споживачі ін'єкційних наркотиків, то для області ні споживачі ін'єкційних наркотиків, ні жінки комерційного сексу, ні чоловіки, що мають секс з чоловіками не мають значимої ролі. Значна частка трудових мігрантів та осіб з їх близького оточення (58,9% серед ВІЛ-інфікованих дорослих чоловіків та 44,0% серед ВІЛ-інфікованих дорослих жінок) серед вперше поставлених на диспансерний облік ВІЛ-інфікованих дорослих осіб протягом 2007-2013 років дає підстави вважати, що дана група відіграє провідну роль у поширенні ВІЛ-інфекції на території області і є регіональною групою підвищеного ризику інфікування ВІЛ в Закарпатській області.

Дисертантом встановлено високий кореляційний зв'язок рівня поширеності ВІЛ-інфекції та кількості виявлених ВІЛ-інфікованих трудових мігрантів в регіоні та прямий сильний вірогідний кореляційний зв'язок між показниками захворюваності

на ВІЛ-інфекцію дорослого населення та захворюваності на ВІЛ-інфекцію трудових мігрантів в структурі дорослого населення за 2007 – 2013 роки. Отримані дані свідчать про значний вплив явища трудової міграції на розвиток субепідемії ВІЛ-інфекції в Закарпатській області.

В четвертому розділі *«Визначення характеристик трудової міграції населення, оціночної чисельності та соціально-демографічного і медичного портрету трудових мігрантів Закарпатської області»* висвітлено наступні питання: загальна характеристика міграції дорослого населення Закарпатської області; результати оцінки масштабів та напрямків трудової міграції як фактору поширення ВІЛ на Закарпатті; основні соціально-демографічні, соціально-економічні характеристики та медичний портрет трудових мігрантів; оцінка трудовими мігрантами власного ризику інфікування ВІЛ.

В даному розділі, базуючись на власних дослідженнях, показано, що для Закарпатської області характерне від'ємне сальдо міграції дорослого населення як чоловічої, так і жіночої статі. Так, за період 1991-2012 років від'ємне сальдо серед чоловіків працездатного віку збільшилося в 3,1 разів. При цьому серед жінок аналогічної вікової категорії від'ємне сальдо міграції ще більш виражене, зокрема у 2012 році від'ємне сальдо міграції серед жінок у 3,43 рази перевищувало таке серед чоловіків відповідного віку. При цьому серед напрямків міграції як прибулих дорослих осіб, так і вибулих чільне місце займає внутрішньо регіональна міграція (коливається за період спостереження від 64,6% до 66,4% серед прибулих та від 51,8% до 54,8% серед вибулих). На другому місці міжрегіональна міграція в межах України і на третьому, відповідно – міждержавна. В той же час в міждержавній міграції частка вибулих з території області достовірно, у 1,88 разів перевищує частку прибулих на територію області з інших держав.

Дисертант показав, що за межі області з метою працевлаштування 17,0% дорослого населення області. Серед них переважна більшість є жителями села – 90,13% від загальної оціночної чисельності трудових мігрантів. В загальній структурі трудової міграції жителів Закарпаття переважають особи, що виїждять в регіони більш високого поширення ВІЛ (Росія та інші області України) – 58,79% від загальної оціночної чисельності трудових мігрантів області. При цьому дисертантом виявлено пряму залежність між рівнем поширення ВІЛ на окремих адміністративних територіях області та рівнем залучення населення даної території до трудової міграції за межі області. Подібний взаємозв'язок виявлено між рівнем поширення ВІЛ на території та переважним напрямком трудової міграції її жителів. Так, серед трудових мігрантів – жителів районів групи відносно низького поширення ВІЛ частка зовнішніх трудових мігрантів, що виїжджають у регіони відносно низького поширення ВІЛ (країни Західної Європи) переважає частку цієї категорії трудових мігрантів – жителів районів групи відносно високого поширення ВІЛ.

В даному розділі дисертантом детально представлено соціально-демографічну характеристику трудових мігрантів, а також характеристику матеріально-економічного стану сім'ї в залежності від статі та напрямку трудової міграції.

Дисертантом наведено результати вивчення медичного портрету трудових мігрантів та зміни стану здоров'я трудових мігрантів в залежності від їх статі.

В даному розділі також наведено результати соціологічного дослідження серед трудових мігрантів та показано, що більшість опитаних осіб цільової групи дослідження вважає, що трудова міграція населення негативно впливає на епідемію ВІЛ-інфекції/СНІДу в регіоні.

П'ятий розділ *«Результати спеціальних епідеміологічно-поведінкових досліджень серед трудових мігрантів та їх найближчого оточення»* присвячено висвітленню аналізу результатів спеціальних епідеміологічно-поведінкових досліджень серед ВІЛ-інфікованих трудових мігрантів та осіб їх близького оточення.

Отримані дисертантом результати епідеміологічно-поведінкового дослідження серед дорослих ВІЛ-інфікованих осіб, пов'язаних з трудовою міграцією вперше виявлених і поставлених на диспансерний облік в Закарпатській області протягом 2007-2013 років показали наступне: 322 дорослих, які знаходяться на диспансерному обліку за причини ВІЛ-інфікування, з трудовою міграцією пов'язані 166 осіб (51,6%), у т.ч. із 164 чоловіків – 96 заробітчан (58,5%) та із 158 жінок – 70 пов'язані з трудовою міграцією (44,3%). Серед 70 жінок, пов'язаних з трудовою міграцією, частка жінок, які самі є сезонними працівницями, склала 18,6% (13 осіб), частка жінок, які виїжджають на заробітки зі своїми постійними статевими партнерами (як разом, так і в різні регіони) – 20,0% (14 осіб), частка жінок, які самі не є трудовими мігрантами, але їх чоловіки/сексуальні партнери є трудовими мігрантами, – 61,4% (43 особи).

Результати вивчення поведінкових характеристик трудових мігрантів та їх близького оточення показали наступне. Сексуальна поведінка представників даної групи населення зумовлює як їх індивідуальні ризики щодо інфікування ВІЛ, так і створює умови до поширення ВІЛ-інфекції серед загального населення. Сексуальні стосунки протягом останнього року були лише з одним постійним партнером у $68,1 \pm 2,2\%$ опитаних. В той же час, досить значний відсоток респондентів ($27,4 \pm 2,1\%$) вказують на наявність статевих контактів і з випадковими статевими партнерами одним або кількома. Найбільша частка осіб, що практикували сексуальні відносини з одним випадковим партнером протягом року виявлено в групі чоловіків-внутрішніх трудових мігрантів - $23,8 \pm 3,5\%$. Однак, серед респондентів, які вказують на наявність кількох випадкових сексуальних партнерів переважають чоловіки-зовнішні трудові мігранти, які виїждять на заробітки в країни Європи та Росію - $10,6 \pm 2,8\%$ та $10,7 \pm 2,2\%$ відповідно. Частка осіб, які практикували

сексуальні відносини з випадковими партнерами протягом останніх 12 місяців серед жінок-трудоу мігрантів менше ніж в групі чоловіків – $14,1 \pm 3,6\%$, що вказує на менш поширену практику ризикованої сексуальної поведінки щодо інфікування ВІЛ у жінок-трудоу мігрантів у порівнянні з чоловіками. $8,4 \pm 1,3\%$ трудоу мігрантів-чоловіків вважають себе інформованими про ВІЛ-статус усіх своїх сексуальних партнерів. Найнижчий рівень інформованості констатується серед чоловіків-зовнішніх трудоу мігрантів, які виїждять на заробітки до Росії – $3,0 \pm 1,2\%$ опитаних. Рівень інформованості про ВІЛ-статус усіх сексуальних партнерів у групі жінок навіть менше ніж у групі чоловіків-трудоу мігрантів і складає лише $5,4 \pm 2,4\%$. $17,1 \pm 1,7\%$ опитаних чоловіків-трудоу мігрантів використовують презерватив при сексуальних контактах. Найвищий рівень використання презервативу виявлено серед чоловіків-зовнішніх трудоу мігрантів, що виїждять до країн Європи – $23,6 \pm 3,8\%$. Майже половина опитаних ($49,0 \pm 2,3\%$) респондентів використовують презерватив вибірково або інколи. В групі жінок-трудоу мігрантів ситуація ще гірше – лише $13,0 \pm 3,5\%$ опитаних вказують на постійне використання презервативу. Взагалі не використовували презерватив при сексуальних контактах $26,1 \pm 4,6\%$ опитаних жінок-трудоу мігрантів, при цьому даний показник не залежить від напрямку міграції. Серед жінок-трудоу мігрантів частка осіб, які вказали на наявність епізодів ІПСШ протягом останніх 3-х років вище ніж в групі чоловіків – $31,5 \pm 4,8\%$ проти $17,6 \pm 1,8\%$. Найвищий відсоток – $35,3 \pm 6,7\%$ серед опитаних жінок, які виїждять на заробітки до країн Європи.

Рівень розповсюдженості ВІЛ-інфекції, за отриманими дисертантом даними, в середовищі трудоу мігрантів та їх близького оточення у 12,1 рази вище, ніж серед загального населення регіону: 1,09 проти 0,09 відповідно. Отримані дані підтверджують твердження, що трудові мігранти та їх близьке оточення є більш уразливим щодо інфікування ВІЛ і являються групою підвищеного ризику інфікування ВІЛ в області.

В шостому розділі «Обґрунтування та характеристика міжсекторальної системи організації протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудоу мігрантів» дисертантом представлені концептуальні підходи до розробки міжсекторальної системи організації протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудоу мігрантів, на основі яких розроблена концептуальна модель міжсекторальної системи організації протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудоу мігрантів та їх близького оточення. В основу моделі дисертантом покладено міжсекторальну взаємодію учасників в процесі проведення профілактичної роботи за основним місцем проживання представників цільової групи – в період підготовки до міграції та в період тимчасового чи повного повернення за постійним місцем проживання; своєчасне обстеження та діагностика ВІЛ-інфекції з наступним лікуванням та недопущенням розповсюдження ВІЛ-

інфекції серед населення області. Концептуальна модель визначає міжсекторальний підхід впливу на цільову групу програми, координацію та комунікацію елементів системи, систему епідеміологічного нагляду і МіО. Визначено умови забезпечення функціонування системи, які об'єднані у дві групи: кадрове та матеріально-технічне забезпечення; методичне та інформаційне забезпечення.

Базуючись на отриманих в ході дослідження результатах дисертантом обґрунтована та розроблена міжсекторальна система організації протидії епідемії ВІЛ серед трудових мігрантів, складовими якої виступили: методика визначення оціночної чисельності груп підвищеного ризику інфікування ВІЛ; система епідеміологічного нагляду розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед ТМ та їх близького оточення на регіональному рівні; система координації заходів та комунікації учасників протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед представників цільової групи на засадах міжсекторального підходу; медичний та немедичний компоненти впливу на представників цільової групи і система МіО.

Дисертантом було визначено функціонально-структурне наповнення медичної та немедичної складової системи, які безпосередньо реалізують багатовекторний вплив на цільову групу, направлений на досягнення основної мети: зниження рівня інфікування ВІЛ представників цільової групи, яка досягається шляхом інформованої та мотивованої зміни ризикованої щодо інфікування ВІЛ поведінки представників цільової групи в бік більш безпечної. Для елементів медичної та немедичної складових впливу, кожний з яких є окремим суб'єктом впливу, розроблено механізми його реалізації: уточнений об'єкт впливу (окремі категорії групи трудових мігрантів та їх близького оточення), задачі і функції, інструменти впливу та форми їх реалізації, необхідні ресурси. Визначено індикатори МіО ефективності впливу: індикатори структури, процесу та результату.

Також розроблено функціонально-структурну систему координації міжсекторальної протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів. Загальна координація і комунікація між компонентами міжсекторальної системи здійснюється обласною координаційною радою з питань протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу через робочу групу, до складу якої увійшли делеговані представники усіх зацікавлених організацій, органів та установ. На базі робочої групи через блок наукового регулювання функціонує система оптимізованого рутинного епіднагляду та МіО як за розвитком епідемії ВІЛ/СНІДу в регіоні, так і ефективності протидії епідемії ВІЛ/СНІД, впроваджувалися заходи щодо визначення оціночної чисельності трудових мігрантів на регіональному рівні та рівні окремих адміністративних одиниць і соціологічні та епідеміологічні дослідження серед представників цільової групи.

Важливим здобутком дисертанта є розроблена методика проведення оцінки чисельності груп підвищеного ризику інфікування ВІЛ на регіональному рівні з

використанням спеціальної інформаційної технології. Дана методика лягла в основу інформаційно-аналітичної системи, яка передбачає наступні етапи: підбір експертів для проведення експертиз та визначення їх компетентності; формування соціально-демографічного портрету особи, що належить до груп підвищеного ризику (ГПР), на основі наявної експертної та статистичної інформації; оцінювання кількості осіб, що належать до ГПР, в конкретному населеному пункті; визначення ступеня належності особи до ГПР. Методика є більш прийнятною до застосування при проведенні визначення чисельності ГВР інфікування ВІЛ на регіональному рівні, ніж класична методологія комплексного підходу з використанням статистичної та соціологічної інформації з різних джерел та її аналіз методом коефіцієнтів, яка застосовується для оцінок на національному рівні.

Необхідно відмітити, що дисертантом оптимізовано систему епідеміологічного нагляду розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів та їх близького оточення. Наказом управління охорони здоров'я ОДА було впроваджено в області окремі регіональні коди контингентів осіб при тестуванні на ВІЛ-інфекцію. Це дало змогу відслідковувати епідситуацію щодо ВІЛ-інфекції в середовищі трудових мігрантів та їх близького оточення. Розроблено інструмент рутинного визначення приналежності ВІЛ-інфікованої особи до цільової групи дослідження, що дозволило проводити визначення приналежності осіб з числа нових випадків офіційно зареєстрованого ВІЛ-інфікування до регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудові мігранти та їх найближче оточення без проведення окремих епідеміологічно-поведінкових досліджень.

Дисертантом встановлені переваги обґрунтованої та розробленої міжсекторальної системи організації протидії епідемії ВІЛ серед трудових мігрантів та їх близького оточення над існуючою ситуацією. Вони полягають в: міжсекторальному підході з залученням до профілактичної роботи заінтересованих партнерських організацій, установ та органів і медичних працівників усіх рівнів надання медичної допомоги; координації дій усіх учасників профілактичного впливу на представників цільової групи на усіх його рівнях через координаційні ради з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу; забезпеченні надання КіТ на ВІЛ в період тимчасового повернення до дому, ранньому виявленні факту ВІЛ-інфікування і забезпеченні своєчасного надання медичної допомоги представникам цільової групи; наближенні та багатовекторності профілактичної роботи з питань попередження інфікування ВІЛ з метою підвищення інформованості та формування безпечної щодо інфікування ВІЛ поведінки у представників групи трудових мігрантів та їх близького оточення; впровадженні інформаційної технології визначення оціночної чисельності представників цільової групи на окремих територіях та оптимізованої системи епіднагляду за ВІЛ-інфекцією в середовищі трудових мігрантів та їх близького оточення.

В сьомому розділі «Впровадження інноваційних підходів організації боротьби з епідемією ВІЛ/СНІД в середовищі трудових мігрантів та їх близького оточення» комплексно представлено процес та результати впровадження дисертаційного здобутку.

Дисертант показує, що впровадження окремих елементів запропонованої міжсекторальної системи в регіоні забезпечило комплексний та багатовекторний підхід до організації протидії епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів і їх близького оточення з координуючою функцією обласної Координаційної ради з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу і туберкульозу. При цьому на рівні керівництва області за участю всіх заінтересованих осіб та організацій формувалася регіональна політика щодо проблем трудової міграції та протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в області: щорічно проводиться публічне обговорення проблеми ВІЛ-інфікування трудових мігрантів та їх близького оточення і запровадження комплексних профілактичних заходів. Дані питання розглядаються на засіданні обласної Координаційної ради, обласних круглих столах, засіданнях колегії обласного управління охорони здоров'я та найшли відображення в низці нормативно-правових актів обласної державної адміністрації та обласного управління охорони здоров'я.

Розроблена автором регіональна програма протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів за участю Української Православної Церкви у пілотних районах Закарпатської області є життєздатною. За результатами МіО якості виконання заходів програми у процесі її реалізації збільшуються ключові показники процесу – показники охоплення представників цільової групи (трудова мігрантів та їх близького оточення) профілактичними послугами, що вказує на необхідність продовження реалізації цієї програми в майбутньому.

Впровадження окремих елементів запропонованої моделі в практику охорони здоров'я Закарпатської області довело її медичну, соціальну ефективність. Незалежні експерти в цілому позитивно оцінили систему в цілому та її окремі складові. Це дало можливість дисертантові рекомендувати запропоновані інновації для впровадження в систему охорони здоров'я країни.

Висновки дисертаційного дослідження складаються із 10 пунктів, є достатньо обґрунтованими та аргументованими, містять фактичний матеріал, відповідають меті і завданням дисертаційного дослідження та відображають зміст результатів, отриманих в ході дослідження.

Практичні рекомендації дисертанта базуються на нововведеннях, отриманих на підставі одержаних по ходу дослідження результатів.

Оцінка ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації.

Автореферат дисертаційного дослідження Миронюка І.С. повністю відображає зміст дисертації, відповідає головним її положенням, оформлений згідно

з вимогами ДАК України. Зміст автореферату та основних положень дисертаційної роботи є ідентичними. Під час ознайомлення з текстом дисертації не виявлено плагіату.

Тема докторської дисертації не є продовженням теми дисертації виконаної Миронюком І.С. на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 14.02.03 – соціальна медицина.

Зауваження та питання.

Дисертаційне дослідження є цілком самостійною завершеною науковою працею, в якій вирішена актуальна наукова проблема в галузі соціальної медицини. Проте, при опоненції дисертаційної роботи виникли **зауваження та питання**, які потребують уточнення:

Зауваження:

Дисертація перевантажена таблицями частину з яким можна було б об'єднати.

Питання:

1. В медичній складовій запропонованої міжсекторальної системи організації протидії епідемії ВІЛ-інфекції в середовищі трудових мігрантів важливим компонентом є медичні працівники первинної ланки медико-санітарної допомоги населенню. В той же час, цей структурний компонент системи не задіяно в впровадженій програмі протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів за участю Української Православної Церкви. Поясніть будь ласка чому?

2. Який із запропонованих у системі суб'єктів профілактичного впливу на представників цільової групи є найбільш значимий і чому?

3. В дослідженні приділено увагу питанням субепідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області та визначенню регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ. Чи актуально впровадження визначення власне поняття субепідемій ВІЛ-інфекції та окремих регіональних груп підвищеного ризику інфікування ВІЛ в інших регіонах України?

Необхідно зазначити, що вказані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Миронюка Івана Святославовича.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Підсумовуючи вищевказане, можна зробити висновок, що за актуальністю, методологічним підходом та методичним рівнем, обсягом проведених досліджень, науковою новизною, теоретичним і науково-практичним значенням дисертаційна робота Миронюка Івана Святославовича на тему: „Медико-соціальне обґрунтування міжсекторальної системи організації протидії розвитку епідемії ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів (на прикладі Закарпатської області)” подана на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.03-соціальна

медицина, є цілком самостійно виконаним комплексним завершеним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення важливої науково-прикладної проблеми – наукове обґрунтування якісно нової міжсекторальної системи організації протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу серед трудових мігрантів, впровадження якої дозволить надавати комплексну профілактичну допомогу на всіх етапах трудової міграції (підготовка, виїзд, короткочасні та постійні повернення) за місцем основного проживання трудового мігранта та його близького оточення, що сприяє скороченню рівня їх інфікування ВІЛ, виявленню позивного ВІЛ-статусу на ранніх стадіях хвороби та покращенню епідситуації з ВІЛ/СНІД серед населення регіону в цілому.

Враховуючи актуальність обраної теми, обсяг проведених власних досліджень, обґрунтованість та наукову новизну висновків і практичних рекомендацій, кількість опублікованих наукових праць, позитивні характеристики впровадження отриманих результатів у практику виконана дисертаційна робота повністю відповідає вимогам Положення ДАК України пп. 9 та 10 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння звання старший науковий співробітник» відносно докторських дисертацій, затвердженого Постановою КМУ від 24.07.2013 р. № 567, а її автор Миронюк І.С. заслуговує наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – «соціальна медицина».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри соціальної медицини,

організації та управління охороною здоров'я,

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

доктор медичних наук, професор

